

ФУНКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Радчук А. А.

В статті досліджено функції адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців. Проблематика адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців в Україні набула особливої актуальності в сучасних умовах військової агресії з боку Російської Федерації та введення воєнного стану на значній частині території країни. В таких умовах роль і значення Збройних Сил України суттєво зростають, оскільки на них покладено виконання надважливих завдань з оборони суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності держави. Наукове дослідження функцій адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців є надзвичайно важливим, оскільки воно дозволяє визначити правові механізми, які забезпечують ефективне виконання завдань, покладених на Збройні Сили України, а також сприяють захисту прав та інтересів військовослужбовців. Проблематика адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців охоплює широке коло питань, включаючи забезпечення законності та військової дисципліни, попередження та розслідування правопорушень, захист прав військовослужбовців в адміністративних та судових органах, а також забезпечення соціальних та економічних гарантій. Важливу роль у цьому процесі відіграють органи військового управління, зокрема військова поліція, яка здійснює контроль за дотриманням правопорядку серед військовослужбовців.

Збройні Сили України, поряд із виконанням основної функції з оборони держави, здійснюють значний обсяг інших завдань, зокрема охорону державного кордону, участь у міжнародних миротворчих операціях, боротьбу з тероризмом, забезпечення безпеки критичної інфраструктури та надання військової допомоги іншим державам.

Зроблено висновок, що функції адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців в Україні відіграють ключову роль у збереженні та забезпеченні прав та свобод військовослужбовців, а також у підтриманні боєздатності та мобілізаційної готовності Збройних Сил України, мають вирішальне значення для підтримання належного рівня бойової готовності та дисципліни в Збройних Силах України.

Ключові слова: військовослужбовці, адміністративно-правове забезпечення, функції, права, Збройні Сили України.

Radchuk A. A. Functions of administrative and legal ensuring the rights of military servants

The article examines the functions of administrative and legal protection of the rights of military personnel. The issue of administrative and legal protection of the rights of military personnel in Ukraine has become particularly relevant in the modern conditions of military aggression by the Russian Federation and the introduction of martial law in a large part of the country. In such conditions, the role and importance of the Armed Forces of Ukraine are growing significantly, as they are entrusted with the fulfillment of the most important tasks of defending the sovereignty, territorial integrity and inviolability of the state. A scientific study of the functions of administrative and legal protection of the rights of servicemen is extremely important, as it allows to determine the legal mechanisms that ensure the effective performance of the tasks assigned to the Armed Forces of Ukraine, as well as contribute to the protection of the rights and interests of servicemen. The issues of administrative and legal protection of the rights of servicemen cover a wide range of issues, including ensuring legality and military discipline, prevention and investigation of offenses, protection of the rights of servicemen in administrative and judicial bodies, as well as provision of social and economic guarantees. An important role in this process is played by military administration bodies, in particular the military police, which supervises the observance of law and order among military personnel.

The Armed Forces of Ukraine, in addition to performing the main function of state defense, perform a significant amount of other tasks, in particular, the protection of the state border, participation in international peacekeeping operations, the fight against terrorism, ensuring the security of critical infrastructure and providing military assistance to other states.

It was concluded that the functions of administrative and legal protection of the rights of servicemen in Ukraine play a key role in preserving and ensuring the rights

and freedoms of servicemen, as well as in maintaining the combat capability and mobilization readiness of the Armed Forces of Ukraine, are of crucial importance for maintaining the appropriate level of combat readiness and discipline in the Armed Forces of Ukraine.

Keywords: *military personnel, administrative and legal support, functions rights, Armed Forces of Ukraine.*

Актуальність дослідження. Проблематика адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців в Україні набула особливої актуальності в сучасних умовах військової агресії з боку Російської Федерації та введення воєнного стану на значній частині території країни. В таких умовах роль і значення Збройних Сил України суттєво зростають, оскільки на них покладено виконання надважливих завдань з оборони суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності держави. Наукове дослідження функцій адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців є надзвичайно важливим, оскільки воно дозволяє визначити правові механізми, які забезпечують ефективне виконання завдань, покладених на Збройні Сили України, а також сприяють захисту прав та інтересів військовослужбовців. Проблематика адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців охоплює широке коло питань, включаючи забезпечення законності та військової дисципліни, попередження та розслідування правопорушень, захист прав військовослужбовців в адміністративних та судових органах, а також забезпечення соціальних та економічних гарантій. Важливу роль у цьому процесі відіграють органи військового управління, зокрема військова поліція, яка здійснює контроль за дотриманням правопорядку серед військовослужбовців.

Отже, дослідження функцій адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців є надзвичайно актуальним та має важливе наукове і практичне значення. Воно сприяє вдосконаленню правових механізмів захисту прав військовослужбовців, що в свою чергу позитивно впливає на підвищення бойової готовності та боєздатності Збройних Сил України, а також зміцнює правові основи національної безпеки та оборони держави.

Огляд останніх досліджень. В основу нашого дослідження лягли наукові дослідження таких науковців, як В. Авер'янова, О. Бандурка, Ю. Битяка, М. Беланюк, С. Беньковського, П. Богуцького, В. Галунько, І. Гибалюк, Б. Головка, І. Голосніченка,

С. Гончарука, О. Гущина, Є. Додіна, К. Драма-ренко, О. Зайчука, В. Зеленого, Р. Калюжного, Л. Кельмана, Л. Ковалюк, А. Комзюка, В. Колпакова, Т. Коломоєць, В. Котюкф, І. Коржа, В. Курило, Д. Лук'яновф, Н. Матузовф, О. Негодченко, М. Остапенко, Н. Оніщенко, В. Пашинського, В. Петкова, В. Погорілко, П. Рабіновича, А. Селіванова, С. Скуріхіна, М. Хавронюка, Ю. Шайгородського, М. Шульги, В. Шульгіна, І. Шопіної, В. Яценка та інших. Однак, свою увагу звертали на загальні положення адміністративного, військового права, або аналізувати більш загальні, суміжні чи спеціальні виклики.

Мета статті полягає в тому щоб проаналізувати функції адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців, запропонувати своє бачення з цього питання.

Виклад основних положень. Військовослужбовці, які залучені до виконання завдань у умовах особливого періоду та воєнного стану, повинні мати гарантії дотримання їхніх прав та законних інтересів, що є одним з ключових завдань адміністративно-правового забезпечення. Збройні Сили України, поряд із виконанням основної функції з оборони держави, здійснюють значний обсяг інших завдань, зокрема охорону державного кордону, участь у міжнародних миротворчих операціях, боротьбу з тероризмом, забезпечення безпеки критичної інфраструктури та надання військової допомоги іншим державам, саме тому питання захисту прав військовослужбовців, які, виконуючи свій обов'язок, часто наражаються на небезпеку та ризикують життям і здоров'ям є в умовах сьогодення актуальними.

Конституцією України визначено основну функцію держави захист суверенітету і територіальної цілісності України [1]. Захист держави її суверенітету і територіальної цілісності покладено а Збройні Сили України, також на них покладено підтримання на належному рівні бойової і мобілізаційної готовності та боєздатності, виховна робота, збереження життя і здоров'я особового складу, забезпечення законності та військової дисципліни у Збройних Силах України здійснюються органами військового управління, командирами і начальниками всіх рівнів відповідно до вимог Конституції України та законів України, інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері оборони [2]. Розглядаючи саме поняття функція (від лат. *functio* - виконання, звершення) це: діяльність, обов'язок, робота; призначення [3]. Виходчи із цього трактування на Збройні Сили України, виходячи із їх роду

діяльності покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Вони забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом. Вони можуть залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, безпеки та захисту критичної інфраструктури, здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період, заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, організації та підтримання дій руху опору, проведення військових інформаційно-психологічних операцій, боротьби з тероризмом і піратством, заходів щодо здійснення захисту життя, здоров'я громадян та об'єктів (майна) державної власності за межами України, забезпечення їх безпеки та евакуації (повернення), посилення охорони державного кордону, захисту суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі та їх правового оформлення, забезпечення безпеки національного морського судноплавства України у відкритому морі чи в будь-якому місці поза межами юрисдикції будь-якої держави, заходів щодо запобігання розповсюдженню зброї масового ураження, протидії незаконним перевезенням зброї і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у відкритому морі, ліквідації надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, кризових ситуацій, надання військової допомоги іншим державам, а також брати участь у міжнародному військовому співробітництві, міжнародних антитерористичних, антипіратських та інших міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України.

У сфері захисту критичної інфраструктури забезпечують організацію захисту військових об'єктів критичної інфраструктури Збройних Сил України від терористичних загроз, підготовку до застосування військ (сил) Збройних Сил України у разі вчинення терористичного акту в повітряному просторі або територіальному морі України, проведення заходів з підвищення рівня захищеності, усунення ризиків і загроз вибухопожежобезпеки арсеналів, баз та складів, виконання завдань

з протиповітряного прикриття важливих об'єктів держави (критичної інфраструктури).

Органи військового управління розвідки та військові частини розвідки Збройних Сил України, Сили спеціальних операцій Збройних Сил України можуть залучатися до виконання розвідувальних завдань.

Зазначено, що Збройні Сили України не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів державної влади чи перешкодження їх діяльності [4]. У своєму дослідженні науковець В. Пашинський зазначав, що реалізація функцій і завдань ЗСУ здійснюється правовими засобами у процесі адміністративно-правового забезпечення, під яким слід розуміти регламентовану комплексом військово-адміністративних правових норм діяльність суб'єктів публічного управління (державно-владних та військово-управлінських повноважень), що спрямована на створення за допомогою правових засобів, способів, форм та методів, необхідних сприятливих правових умов для надійного функціонування ЗСУ та виконання завдань за призначенням з метою гарантованої реалізації оборонної функції держави в різних правових режимах (мирного часу, особливого періоду, воєнного стану) [5]. Не можемо обійтись і без національного спротиву, який організовується та здійснюється з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України; органи управління силами і засобами, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони. Основним суб'єктом щодо організації національного спротиву є Генеральний штаб Збройних Сил України, Командування Сил територіальної оборони Збройних Сил України, регіональні органи військового управління Сил територіальної оборони Збройних Сил України, органи управління інших складових сил безпеки та сил оборони, у підпорядкуванні яких перебувають сили і засоби, що сплановані та/або залучаються до виконання завдань територіальної оборони, штаби зон (районів) територіальної оборони [6].

Відповідно до певних повноважень кожен військовослужбовець повинен суворо дотримуватись чинного законодавства та не допускати проявів

його порушення. Контроль за виконанням їх професійних обов'язків покладено на Службу правопорядку. На яку покладено здійснення функцій: 1) попереджувати, виявляти, припиняти кримінальні та інші правопорушення, вчинені у військових частинах, а також в інших місцях військовослужбовцями, військовозобов'язаними під час проходження ними зборів та працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків; 2) приймати та реєструвати заяви і повідомлення про злочини та інші правопорушення, вчинені у військових частинах, а також в інших місцях особами, своєчасно приймати стосовно них обґрунтовані і законні рішення; 3) припиняти адміністративні правопорушення і здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, що віднесені до компетенції Служби правопорядку Кодексом України про адміністративні правопорушення; 4) виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України, вживати заходів щодо їх усунення, брати участь у правовому вихованні військовослужбовців, працівників Збройних Сил України; 5) розшукувати і затримувати військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, які самовільно залишили військові частини чи місця служби або не з'явилися в строк без поважних причин на військову службу, а також тих, які переховуються від органів досудового розслідування або суду, чи засуджених, які ухиляються від виконання кримінального покарання; 6) брати участь у проведенні профілактичної роботи серед військовослужбовців, схильних до вчинення правопорушень, сприяти військовому командуванню, органам військового управління в забезпеченні військової дисципліни серед військовослужбовців; 7) забезпечувати у передбачених законом випадках виконання кримінальних покарань стосовно військовослужбовців, які за вироком суду засуджені до тримання в дисциплінарному батальйоні або до кримінального покарання у вигляді арешту; 8) запобігати диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах; 9) взаємодіяти з військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, органами Національної поліції, іншими правоохоронними органами, у тому числі обмінюватися з ними інформацією для виявлення правопорушень; 10) проводити розшук вогнепальної зброї, бойових припасів до неї або вибухових речовин, викрадених або втрачених у військових частинах тощо [7].

Аналізуючи ці функції бачимо, що у своїй більшості вони переплітаються із повноваженнями які виконуються Національною поліцією. Але, з метою недопущення та припинення різного роду правопорушень серед військовослужбовців запроваджується новий структурний орган Військова поліція, на яку покладається здійснення таких функцій: 1) попереджувати, виявляти та припиняти кримінальні та інші правопорушення вчинені військовослужбовцями, а так само працівниками під час виконання ними посадових обов'язків; 2) здійснювати досудове розслідування злочинів та кримінальних проступків, віднесених законом до її підслідності; 3) приймати та реєструвати заяви і повідомлення про кримінальні та інші правопорушення вчинені особами, зазначеними в пункті 1 цієї статті, своєчасно приймати стосовно них обґрунтовані і законні рішення; 4) проводити із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів гласні і негласні пошукові заходи для пошуку і фіксації фактичних даних про злочини, виявлення та розслідування яких віднесено до її підслідності, розшуку та затримання військовослужбовців які самовільно залишили військові частини (місця служби), протиправно заволоділи зброєю та представляють небезпеку для оточуючих, а також викрадених та втрачених у військових частинах вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин; 5) відповідно до компетенції припиняти вчинення адміністративних правопорушень військовослужбовцями та працівниками, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення; 6) виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню злочинів та інших правопорушень у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України, правоохоронних органах та інших військових формуваннях, вживати заходів щодо їх усунення; 7) призначати та проводити службові розслідування з метою уточнення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушень та ступеня вини посадових осіб, у випадках та порядку визначених законодавчими та іншими нормативно-правовими актами; 8) розшукувати і затримувати військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини чи місця служби, або не з'явилися в строк без поважних причин на військову службу, а також тих, які переховуються від органів досудового розслідування або суду, чи засуджених, які ухиляються від відбування кримінального покарання; 9) здійснювати у межах наданих повноважень розшук вогнепальної зброї, бойових припасів або

вибухових речовин, викрадених або втрачених у військових частинах; 10) брати участь у проведенні роботи серед військовослужбовців та працівників щодо профілактики вчинення злочинів та інших правопорушень; 11) вести облік кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України та проводити періодичні звірки з даними Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України та їх територіальних органів; 12) забезпечувати правопорядок серед військовослужбовців, а також працівників під час виконання ними посадових обов'язків; 13) брати участь у протидії диверсійним проявам та злочинам терористичної спрямованості у військових частинах та контролювати проведення в них цієї роботи тощо [8].

Висновок. Таким чином, функції адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців в Україні відіграють ключову роль у збереженні та забезпеченні прав та свобод військовослужбовців, а також у підтриманні боєздатності та мобілізаційної готовності Збройних Сил України, мають вирішальне значення для підтримання належного рівня бойової готовності та дисципліни в Збройних Силах України.

Література

1. Конституція України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про Збройні сили України. Основні складові діяльності Збройних Сил України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>

3. Великий тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnuk.me/dict/vts/%D1%84%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F>

4. Про збройні сили України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>

5. Пашинський В.Й. Адміністративно-правове забезпечення оборони України: теорія і практика. Дис. на здоб. Наук. ступ. док.юр.наук. 12.00.07. Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. Київ, 2020.520с

6. Про основи національного спротиву. Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>

7. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text>

8. Проект Закон України Про Військову поліцію. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH1E-500A?an=350>

*Радчук А. А.,
orcid.org/0009-0004-0786-815X
кандидат юридичних наук,
голова*

Одеського окружного адміністративного суду